

تأسیس فرهنگ اسلامی

لزوم توجه بمنافع اقتصادی جنگل

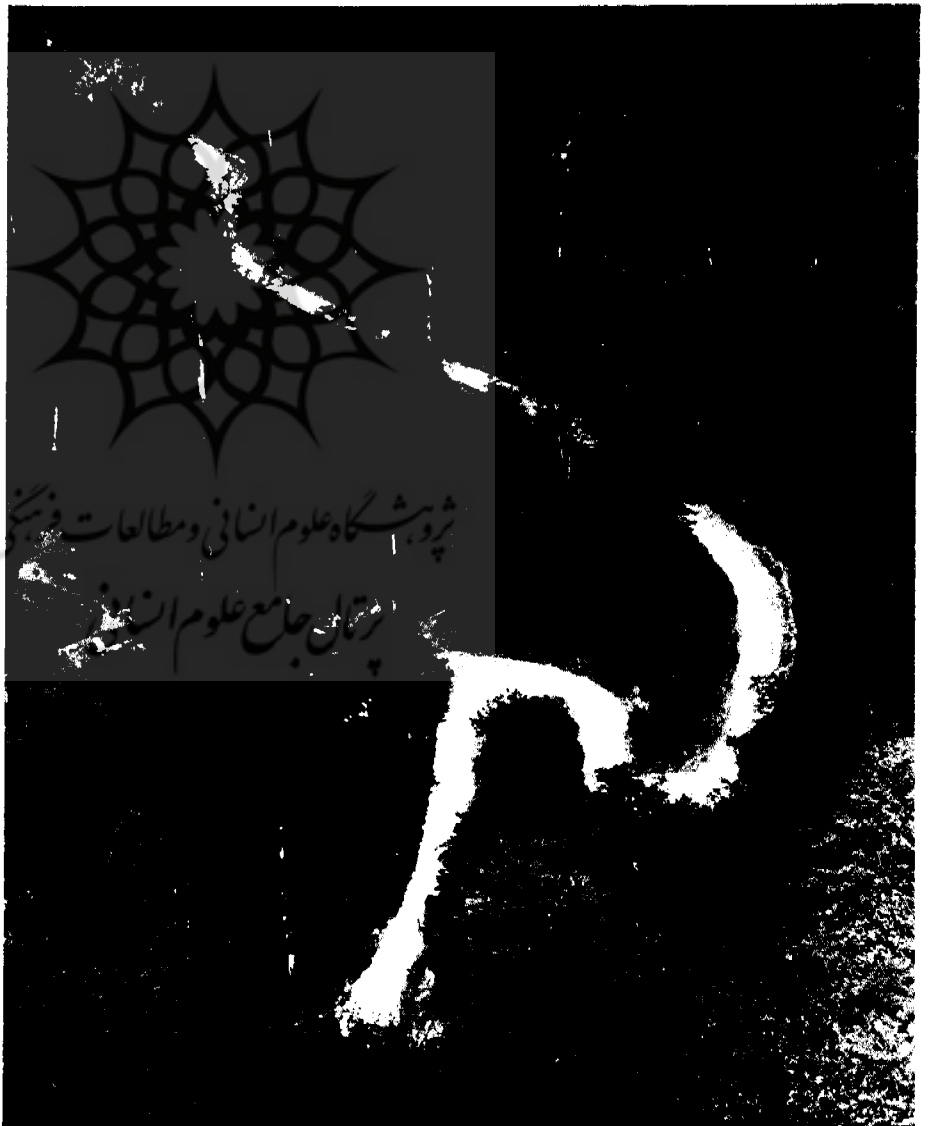
■ مقدمه

به گواه تاریخ، جنگل با تولید محصولات متنوع و منافع زیاد، نقش اساسی در تولید درآمد، برای کشورها ایفاء می‌نماید. تجارت چوب از گذشته دور شناخته شده است و قدمت آن، به چندین هزار سال می‌رسد. تولید مواد غذایی، دارویی، ادویجات، رزین، صمغ، موادپلاستیکی، مواد سوختنی، الوار و زیستگاه حیات وحش، از مزایای شناخته شده جنگل به شمار می‌رود. نشریات بسیاری به امر تحقیق و بررسی تاریخی تجارت چوب پرداخته و نمونه‌هایی را ارائه نموده‌اند، که حکایت از چندین هزار سال تجارت چوب دارد. در گذشته، در بسیاری موارد، بازرگانان و پیشه‌وران به دنبال محصولاتی همانند: رزین، روغن، ادویه و سایر محصولات جنگل نیز بوده‌اند.

در نیمه اول قرن بیستم، به توسعه جنگل به عنوان تنها منبع تولید چوب نظر می‌شد، و به سایر منافع جنگل، کمتر توجه می‌گردید. برای مثال، در اولین نشریه که توسط سازمان خواروبار کشاورزی جهانی (F.A.O.)، تحت عنوان "Unasativa" که در ژوئن ۱۹۴۷ انتشار یافت، جنگل چنین تعریف شده‌است: "جنگل الزاماً یک واحد تولید چوب به شمار می‌رود که اصلاح و بررسی آن باید با توجه به ویژگی‌های تکنولوژیکی و تولیداتش به منظور بهره‌برداریهای صنعتی باشد.

متأسفانه این تعریف از جنگل، به بهره‌برداریهای بی‌رویه از جنگل و وارد شدن خسارت و حتی تخریب اکوسیستمهای جنگلی توسط ساکنین جنگل‌ها مخصوصاً در کشورهای توسعه نیافته منجر شد و در نتیجه، به سهم افرادی که در منافع حاصل از جنگل به غیر از مسأله تولید چوب توجه داشتند، لطمه و صدمه

- مصطفی بهبهانی
- بهنوش قاسمی

جبران ناپذیری وارد آمد. بعداً این نظریه در دهه ۱۹۶۰ میلادی دگرگون شد و این تعریف که جنگلها فقط برای تولید چوب ارزشمند هستند، منسوخ و چنین توصیف شد که، جنگل در منافع دایمی ملتها چه در سطح ملی چه منطقه‌ای، مؤثر و حفاظت آن امری الزامی است. لذا، این مفاهیم جانسین تعاریف قبلی شد. در این مقاله، به جنگل از دیدگاهی غیر از تولید چوب و غیر از مسائل با ارزش زیست‌محیطی آن می‌پردازیم و نقش سایر محصولات جنگل را، در تولید درآمد، برای افراد بومی و جنگل‌نشینان مورد بررسی قرار می‌دهیم.

● تحولات سازمان خواروبار جهانی (فائو) در توسعه منافع جنگلی

چنان که اشاره شد، جنگلها یک سری منافع و محصولات متنوع دیگری فراهم می‌سازند، که اکثر آنها، مدت زمان زیادی است، شناخته شده‌اند و اغلب توسط مردم بومی، مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند. بسیاری از این محصولات، نیاز به اصلاح شیوه بهره‌برداری دارند و ارزیابی این تولیدات و تغییر نحوه استفاده از بسیاری از آنها از لحاظ تجاری، اجتماعی و اکولوژیکی مهم است و می‌توانند در امر معاش جنگل‌نشینان یا افرادی که در حوالی جنگل زندگی می‌کنند، مؤثر باشند. همواره این نکته حایز اهمیت است که، این تلاشها باید از یک روش منطقی و جامع، جهت تشخیص توان و استعداد جنگل پیروی کند و در مسیر توسعه پایدار جنگل قرار داشته باشد.

در اینجا، به پاره‌ای از اقدامات و توصیه‌هایی که در جهت توسعه محصولات جنگلی انجام شده است، می‌پردازیم.

در مقاله نشریه شماره ۴۲ سال ۱۹۹۱ Unasylya که توسط G. E. Wickens، رئیس بازنشسته بخش حفاظت و اقتصاد باغهای گیاه‌شناسی سلطنتی در شهر Kew (در حومه شهر لندن) نوشته شده، برخی از موضوعات بنیادی مدیریت را جهت توسعه پایدار محصولات جنگلی غیر از چوب، مورد بررسی قرار داده است و توسعه بازارهای بین‌المللی را برای محصولات جنگلی با ایجاد زمینه‌های بهره‌برداری محلی و روشهای لازم جهت بالا بردن ارزش آنها توصیه می‌نماید.

P.H. May، از بخش محصولات جنگلی سازمان خواروبار کشاورزی جهانی (فائو) یک سری روابط بازاریابی را بین ساکنان جنگلهای برزیل و کمپانیهای محلی توصیف نموده است. زیرا، این جنگلها از منابع مهم تولید غذا به شمار می‌روند. ولی، رشد روزافزون جمعیت انسانی، کاهش محصولات جنگلی را به همراه دارد.

J.C. Okafar، کاشناس سازمان خواروبار جهانی، اقدامات خود را در زمینه افزایش تولید محصولات خوراکی جنگل در آفریقا تشریح کرده است و در مجلات فائو نیز مقالات متعددی دارد.

G. Olsson براساس مطالعاتی که برای پروژه‌های جنگلداری با مشارکت فائو انجام داده، اهمیت اقتصادی - اجتماعی محصولات جنگلی را به غیر از چوب، در شهر وانیواتا در جنوب اقیانوس آرام، مورد بررسی قرار داده و نیز، مواردی را برای توسعه پایدار توصیه نموده است.

صنایع سنتی و کارهای هنری با استفاده از منابع جنگل، دارای پتانسیل قابل اهمیتی است. به عبارتی، زمینه‌ها و فرصتهای شغلی و اقدامات بازرگانی، تجارتي و توریسم و سرانجام توسعه و بهبود وضعیت مردم منطقه را بدون نابودی منابع طبیعی تجدید شونده، بدنبال دارد.

K. Kerf، کوششهایی را جهت توسعه این پتانسیلها در اندونزی، مورد آزمایش قرار داده است. سازمان خواروبار جهانی (F.A.O) اصطلاح تولیدات جنگل را برای مجموع منابع و فرآورده‌های حاصل از جنگل در نظر نگرفته و به طور جدی، در دو دهه اخیر، در این مسیر، گام برداشته است و بدین مناسبت سازماندهی مجددی را شروع کرده و در بخش جنگل، مبادرت به ایجاد بخش تولیدات جنگلی نموده است که در مورد موضوعات مربوط به توسعه محصولات جنگلی به غیر از چوب، فعالیت می‌نماید.

● فرآورده‌های مهم جنگلی ایران

ارزش و اهمیت محصولات غیرچوبی جنگل یا فرآورده‌های جنگلی، در پاره‌ای موارد، بیش از تولید اصلی جنگل، یعنی چوب است، که متأسفانه در کشورهای جهان سوم، کمتر بدان توجه می‌شود. برخی از جنگلهای کشور ما نیز، از موضوع فوق تبعیت

می‌نماید و توان اقتصادی، غذایی، دارویی، صنعتی و اشتغال زایی را بخوبی دارند. به طوری که می‌توان در برنامه‌های اصلاح و پرورش جنگل و حل مشکل وضعیت اقتصادی جنگل‌نشینان و تولید اشتغال از آن کمک گرفت و به عنوان منبع جایگزین تولید درآمد، از آن استفاده نمود لذا، ضروری است، ضمن شناخت این جاذبه‌ها در اصلاح و رعایت شیوه‌های برداشت از این منابع، دقت لازم را مبذول نمود. در این مقاله، به عنوان شناساندن این تولیدات، نمونه‌های متداول این فرآورده‌های جنگلی را معرفی می‌کنیم.

۱ - سقز: نوعی صمغ است، که از درختان بنه یا پسته وحشی با نام علمی Pistacia Khinjuk به دست می‌آید. این نوع درختان در دامنه‌های زاگرس، به طور اخص، پراکنش دارند و در استانهای خراسان، کرمان، فارس و سایر استانها و دامنه‌های جنوبی البرز به صورت نیمه انبوه و تنک وجود دارد. از پوست تنه و شاخه درختان فوق، با تیغ زدن و ایجاد خراش، شیرابه آن را که در مقابل هوا می‌بندد و سفت می‌شود، به طریق خاص جمع‌آوری و استخراج می‌نمایند و به بازارهای داخلی و خارجی ارائه می‌دهند.

سقز دارای تریباتین است و استفاده خوراکی، دارویی و صنعتی دارد و همه ساله، مقداری از آن به کشورهای دیگر صادر می‌شود.

- میوه درخت بنه یا پسته وحشی نیز استفاده خوراکی دارد و گرچه، نام محلی آن در نقاط مختلف متفاوت است، ولی مصطلح‌ترین آن در مناطق کرمانشاهان و کردستان و تحت نام قازوان است که اندازه آن از پسته معمولی کوچکتر و اغلب، توسط افراد محلی جنگل‌نشین، جمع‌آوری می‌شود و به فروش می‌رسد و در پلو، دوغ، ترشی و مربا مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲ - خرئوک: ماده‌ای است که از یک نوع گال تانندار، که روی درخت بلوط با نام علمی Quercus spp به وجود می‌آید. پراکنش این نوع درخت بلوط در غرب کشور و دامنه‌های زاگرس است و ارزش صنعتی و تجاری دارد.

● سیچکا: ماده‌ای است که از یک نوع

گال تانندار بدبست می‌آید و درشتی آن بزرگتر از خرئوک است و از درختان بلوط Quercus spp که در

دامنه‌های زاگرس رویش می‌نماید، به دست می‌آید و ارزش صادراتی دارد و در صنعت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

● **گز علفی یا گزانگبین:** این ماده به صورت مان که یکی از فرآورده‌های جنگلی غرب کشور است از درخت بلوط *Quercus Spp* به وسیله نیش حشره‌ای به پوست درخت، از آن خارج می‌شود و استفاده خوراکی دارد. گز انگبین از جنگلهای طبیعی گز با نام علمی *Tamarix galica* و بید *Salix spp* و نوعی گون به نام *Astragalus spp* که در نقاط مختلف کشور می‌روید، به دست می‌آید، و نوعی مان است که ارزش خوراکی و صادراتی دارد و کاملاً شبیه به مان درخت بلوط است.

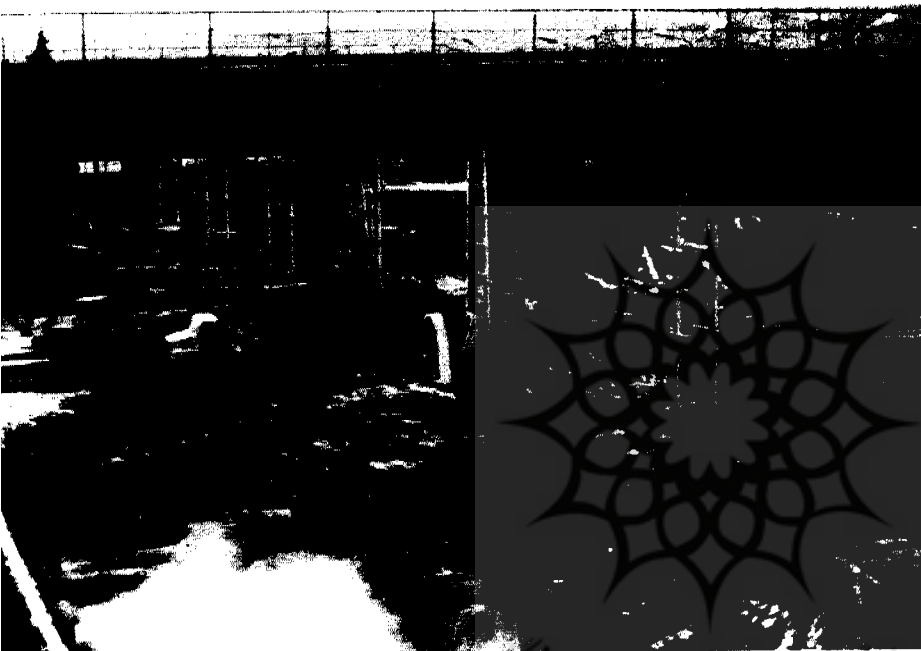
● **مازوج:** گالی: است تاندار، که در اثر نیش زنبوری با نام علمی *Cynips tinctoria*، در پوست و برگ درختان بلوط از نوع *Quercus infectoria* که به آن در محل رویش، برو یا مازودار اطلاق می‌شود، به دست می‌آید و ارزش صنعتی و دارویی دارد و همه ساله، قسمتی از آن به صورت خام صادر می‌شود و معمولاً، جمع‌آوری آن، توسط بومیان ساکن این جنگلهای انجام می‌گیرد.

● **میوه درخت بلوط:** استفاده خوراکی برای دامهای اهلی دارد. حتی در گذشته، افراد محلی آن را جمع و با آرد گندم مخلوط و میادرت به پخت نان و استفاده خوراکی می‌کردند. ناگفته نماند، گالهای مختلفی در جنگلهای بلوط غرب کشور مشاهده می‌شود که دارای تانن است، ولی اهمیت آن به اندازه آنچه در فوق به آن اشاره شد، نمی‌باشد.

۳- **دانه بخورک:** این دانه از نوعی بادام خودرو، به نام بخورک با نام علمی *Amygdalus scoparia* به دست می‌آید و توسط افراد محلی جمع‌آوری و به بازار عرضه می‌شود. رویشگاه این نوع بادام در غرب و جنوب کشور است به صورت تنک در سایر نقاط مشاهده می‌شود.

● **زدو:** این ماده از درخت بخورک به دست می‌آید و دارای مصرف دارویی و صنعتی است.

۴- **بادام کوهی یا ارژن:** با نام علمی *Amygdalus reuteri* که این جنگلهای در غرب و جنوب کشور و خراسان و در سایر استانها به صورت پراکنده وجود

spp به دست می‌آید و ارزش دارویی، صنعتی و صادراتی دارد و در اکثر مناطق کشور، می‌توان رویشگاه این گیاه را شناسایی کرد.

● **دانه‌های مای مرز:** این دانه متعلق به نوعی درختچه سوزنی برگ است، که نام علمی آن *juniperus sabina* می‌باشد. دانه‌های این درخت، دارای اسانس روغنی ساوینیول است که مورد مصرف آن در پزشکی است. رویشگاه این درخت در منطقه نور، کجور لمبیر و سوادکوه، به طور اخص و در سایر مناطق به صورت پراکنده قابل رویت است. جهت سهولت و آشنایی به اهمیت فرآورده‌هایی که از جنگلهای کشور به دست می‌آید، نمونه‌های دیگری به صورت جدول معرفی می‌شوند.

دارند و در صنایع غذایی مورد استفاده قرار می‌گیرند و نیز، دارای ارزش صادراتی می‌باشند.

۵- **شیرخشت:** این ماده غذایی و دارویی، از درختچه‌ای بنام شیرخشت با نام علمی *Contoneaster nummularia*، به دست می‌آید و در اثر گزش حشره به پوست درخت، شیرابه از این گیاه خارج می‌شود و به صورت مان می‌بندد و مورد استفاده خوراکی قرار می‌گیرد.

● **قره غات:** از درختچه‌ای به همین نام و با نام علمی *Ribes orientales* به دست می‌آید و استفاده دارویی دارد. مناطق اطراف شهر گرگان رویشگاه آن است.

● **کتیرا:** شیرابه‌ای است که از گیاهی به نام گون، که به صورت بوته خشبی و با نام علمی *Astragalus*

نمونه‌هایی از فرآورده‌های جنگلی کشور

ردیف	نام فارسی	نام - لاتین (علمی)	نوع مصرف	عضومورد مصرف‌گیا	زیستگاه	مواد ذخیره شده
۱	انار وحشی	<i>Punica granatum</i>	صنعتی - خوراکی	پوست - میوه	جنگلهای خزری و سایر مناطق	مواد رنگی - مغزی
۲	بلندماز (بلوط)	<i>Quercus castanefolia</i>	صنعتی	برگ و ساقه	جنگلهای خزری و سایر مناطق	تانن
۳	انجور چک	<i>Pyrus glabra</i>	خوراکی	دانه	جنگلهای زاگرس - آذربایجان	مواد مغزی
۴	لرگ	<i>Pterocarya fraxinifolia</i>	صنعتی	پوست	جنگلهای خزری	سولز
۵	سرخس	<i>Polypodium vulgare</i>	دارویی	ریزم خشک	جنگلهای خزری	گلیکوزید
۶	ارس - ملی مهر	<i>Juniperus communis</i>	دارویی	میوه خشک	جنگلهای توده‌داغ	اسانس فرار
۷	ابهل	<i>Juniperus sabina</i>	دارویی	سرشاخه جوان	جنگلهای خزری	اسانس
۸	سیرجنگلی	<i>Allium uisinum</i>	خوراکی	برگ و	جنگلهای خزری	ترکیبات گوگردی
۹	تمیس - رزک	<i>Tamus communis</i>	دارویی	ریشه‌های خشک‌کرده	جنگلهای خزری مناطق غرب و جنوب	تنبیه هیستامین
۱۰	بید	<i>Salix alba</i>	دارویی - آرایشی	برگ	دامنه‌های جنوبی البرز	سالیسین
۱۱	گردو	<i>Juglans regia</i>	دارویی - صنعتی	برگ و پوست میوه	تقریباً همه مناطق ایران	تانن
۱۲	نارون	<i>Ulmus procea</i>	دارویی - صنعتی	پوست	دامنه‌های جنوبی البرز - آذربایجان جاسه رشت - تهران	موسیلاز و تانن
۱۳	رازک	<i>Humulus lupulus</i>	دارویی	گل آذین	جنگلهای و کتاره‌های دریای خزر	اسانس - الکلونید اسید تلخ
۱۴	گزنه	<i>Urtica spp</i>	دارویی - صنعتی	برگ و ساقه	در کتاره جنگلهای خزری	هیستامین
۱۵	دارواش	<i>Viscum album</i>	دارویی	شاخه و برگ	جنگلهای خزری و غرب کشور	ویسکوتوکسین
۱۶	به وحشی	<i>Cydonia oblonga</i>	خوراکی - دارویی	دانه خشک	جنگلهای خزری	موسیلاز
۱۷	سرخ ولیک	<i>Crataegus monogyna</i>	خوراکی - دارویی	میوه و شکوفه گل	جنگلهای خزری - جنگلهای غرب و سایر مناطق	گلیکوزید و کانتین
۱۸	تمشک	<i>Rubus fruticosus</i>	خوراکی - دارویی	میوه و برگ	جنگلهای خزری و سایر مناطق ایران	اسانس
۱۹	نسترن وحشی	<i>Rosa canina</i>	دارویی - زینتی	گل	مناطق مختلف کشور	اسیدسیتریک - اسیدمالیک و تیمین
۲۰	خاس	<i>Hex aquifolium</i>	دارویی - صنعتی	برگ	جنگلهای خزری	تانن
۲۱	آش اینگور	<i>Rhamnus spp</i>	دارویی - خوراکی	میوه	جنگلهای خزری - آذربایجان	آنتراکینون

ردیف	نام فارسی	نام - لاتین (علمی)	نوع مصرف	عضو مورد مصرف گیاه	زیستگاه	مواد ذخیره شده
۲۲	خشمی وحشی	<i>Altea officinalis</i>	داروئی	گل	جنگلهای خزری و تمام مناطق کشور	موسیلاز
۲۳	زیرفون	<i>Tilia cordata</i>	داروئی	گل‌های خشک	حوالی مناطق جنگلی	موسیلاز و تانن
۲۴	بنفشه	<i>Viola spp</i>	داروئی	گل	جنگلهای خزری	ساپونینها - اسید سالیسیک فلاونوئید
۲۵	مازیرون دانه	<i>Daphne mezereum</i>	داروئی	پوست	جنگلهای خزری و زاگرس	رزین
۲۶	زبان گنجشک	<i>Fraxinus excelsior</i>	داروئی - صنعتی	برگ	جنگلهای خزری	کومارین
۲۷	آنتی	<i>Sambucus ebulus</i>	داروئی - صنعتی	گل و برگ و میوه	جنگلهای خزری	موسیلاز - گلیکوزید فلاونوئید اسید پروسیک
۲۸	انجیر	<i>Ficus carica</i>	داروئی - صنعتی	میوه - شیره گیاهی	جنگلهای خزری - جنگلهای زاگرس	یابابین - دکستروز
۲۹	زرشک	<i>Berberis Vulgaris</i>	داروئی - صنعتی	برگ - پوست - ریشه	جنگلهای خزری - جنگلهای زاگرس	الکالونید - موسیلاز و پکتین
۳۰	مسورد	<i>Myrtus communis</i>	داروئی	برگ و میوه	جنگلهای خزری - جنگلهای زاگرس	دپانتین
۳۱	حرا	<i>Avicennia marina</i>	صنعتی - غذائی	پوست - ریشه برگ	جنگلهای سواحل خلیج فارس و بحر عمان	تانن
۳۲	کرت (آکاسیا)	<i>Acacia arabica</i>	صنعتی	شیرابه ساقه	سواحل خلیج فارس و بحر عمان	صمغ
۳۳	کاروان کش	<i>Atraphaxis spp</i>	خوراکی - داروئی	شیرابه ساقه	جنگلهای خزری	مان
۳۴	آلوکک	<i>Cerasus avium</i>	صنعتی	پوست	جنگلهای خزری	سلولز پوست
۳۵	سیاه‌زال	<i>Cornus australis</i>	صنعتی	ساقه	جنگلهای خزری	سلولز پوست
۳۶	فندق	<i>Corylus avallana</i>	خوراکی	میوه - دانه	جنگلهای ارسباران	آلبومین دانه
۳۷	خرمندو	<i>Diospyros lotus</i>	خوراکی	میوه	جنگلهای خزری	مواد غذایی
۳۸	لینکی	<i>Gleditschia caspica</i>	خوراک دام	میوه	جنگلهای خزری	مواد غذایی
۳۹	داردوست	<i>Hedera colehica</i>	خوراک دام	برگها	جنگلهای خزری	مواد غذایی دام
۴۰	ماتنی	<i>Hypericum androsaemum</i>	داروئی	برگها	جنگلهای خزری	ضد سم
۴۱	داز	<i>nannorhops ritchicana</i>	صنعتی	برگها و ساقه	جنگلهای حاشیه عمان	

نحوه گسترش آن انجام نگردیده است. ضروری است که ضمن تحقیق روشهای تکثیر و استفاده از قارچهای خوراکی و حتی چگونگی طبع آن نیز ترویج شود به هر صورت، جنگل شرایط لازم را برای تولید و تکثیر قارچهای خوراکی حتی قارچهای دارویی دارد.

محصولات جنگل نگرش همه جانبه شده باشد. قارچهای خوراکی جنگل، حاوی منابع مکفی و با ارزش غذایی هستند، که هنوز شناخت کامل و پتانسیل استفاده از آن بر جنگل نشینان میسر نشده و تحقیق در مورد شناخت قارچهای خوراکی جنگل و

آنچه اشاره شد، نمونه‌هایی از فرآورده‌های جنگلی کشورمان است که از درختان و درختچه‌های خشبی و بعضی بوته‌های گیاهی که در جنگل رشد و نمو می‌کند، کسب می‌شود و منابع جنبی دیگری نیز، در جنگلها وجود دارد که باید در اینجا ذکر شود تا به

در اینجا به این نکته بسنده می‌شود. که در کشور ایتالیا، جنگل‌نشینان و مردمی که در حاشیه جنگلها زندگی میکنند، با جمع‌آوری و فروش قارچهای خوراکی جنگلهای حوزه مدیرانه‌ای، سالیانه، درآمد قابل تعمقی کسب می‌کنند و اساساً، برای جنگل‌نشینان، جمع‌آوری قارچهای خوراکی، یک منبع درآمد سالیانه، محسوب می‌شود. ضمن این‌که جمع‌آوری قارچ هیچگونه اثر سوئی بر اکوسیستمهای جنگلی ندارد.

در یکی دو دهه اخیر، محققین دنیا، به این نتیجه رسیده‌اند، که استفاده از داروهای شیمیایی اثرات و مخاطرات زیانباری را با استفاده‌های طولانی مدت، برای انسان ایجاد می‌کند. لذا، استفاده از داروهای شیمیایی به غیر از موارد خاص و حالات بحرانی که طبیب را در معرض تنگنا قرار می‌دهد، تجویز نمی‌شود و طب گیاهی با استفاده از گیاه درمانی به تدریج جای خود را باز نموده است. کشور هندوستان سالیانه درآمد ارزی قابل ملاحظه‌ای با صدور اجزای گیاهی درختان جنگلی بعنوان دارو و ادویه کسب می‌کند. با اندکی توجه به لیست ارائه شده گیاهان و فرآورده‌های جنگلی در این مقاله، به خوبی روشن است که جنگلهای کشور ما نیز، از پتانسیل تولید و صدور گیاهان دارویی برخوردار است. مضافاً به این‌که در این لیست، از گیاهان دارویی مرتعی که آن نیز منبع بسیار غنی و شاید شامل صدهاگونه گیاهان دارویی و صنعتی می‌شود، سخنی به میان نیامد. ضمن این‌که به طور مسلم، بهره‌گیری از این منابع حیات بخش، که شامل: مراحل مهم جمع‌آوری اجزای گیاهی، خالص‌سازی، آماده‌سازی، بازاریابی و فروش فرآورده‌های جنگلی می‌باشد، کمک به تولید، اشتغال و درآمد جنگل‌نشینان می‌کند.

پرورش زنبور عسل نیز، در جنگل، جایگاه ویژه‌ای دارد که گسترش قابل ملاحظه‌ای را می‌طلبد. بررسیهای انجام شده، مؤید این است که در این زمینه، در سطوح انبوه و قابل ملاحظه، تحقیق نشده و ضروری است، به این نکته توجه شود، که جنگل محیط گل، گیاه و منبع مکفی تولید عسل، می‌تواند باشد که به طور غیرمستقیم در ردیف فرآورده‌های جنگل به شمار می‌آید. پرورش و اصلاح گل و گیاه جنگل نیز

خود، منبع قابل ملاحظه‌ای است که دوستداران طبیعت را مستثنی می‌سازد و می‌توان از آن به عنوان فرآورده‌های جنگلی استفاده تزئینی نمود. همچنین استفاده‌های تفریحی و تفرجگاهی از جنگلها نیز، بسیار با اهمیت است. ایجاد تسهیلات در جنگلها و گسترش صنعت توریسم و Ecotourism (بازدید از جاذبه‌های اکولوژیکی) و مشاغل وابسته به آن در حوالی جنگلها نیز مزایا و منافع قابل ملاحظه‌ای دارد. به خصوص که ذخایر اکولوژیک کشورمان، یعنی جنگلها، دارای تنوع زیستی لازم هستند. لازم است، شرایطی فراهم شود که افراد علاقمند کشور و حتی افراد خارجی، فرصت بازدید از این جاذبه‌های اکولوژیک و سنتی را پیدا نمایند. با توسعه ارزشهای اکولوژیکی، مردم آگاهی بیشتری از این ذخائر با ارزش خداداد، پیدا می‌کنند و به سرمایه‌گذاری و مشارکت در این صنعت توجه بیشتر می‌نمایند. به طور مسلم، آشناسازی مردم با ذخایر اکولوژیک جنگلها، خسارت و لطمه به جنگل را کاهش میدهد. حتی با ورود افراد خارجی و بازدید از این جاذبه‌های توریستی ارز نیز عاید مملکت می‌شو.

آخرین قسمت، اختصاص به گنجینه گرانبهای وحوش جنگل دارد. جنگلهای کشور ما، زیستگاه بسیاری از وحوش است که انواع آن، بستگی به شرایط محیطی جنگل دارد. اگر چه، خود جنگلهای هر ناحیه، شامل: مناطق کوهستانی، کوهپایه‌ای و دره‌ها می‌شود که تنوع زیستی حیوانی آن متفاوت است، انبوهی جنگلها، دشتی‌بودن یا داشتن بستی و بلندی و تغییرات ارتفاع، منجر به تنوع زیستگاه برای حیات وحش شده است و در هر یک، دسته‌ای از حیوانات زندگی می‌کنند. در جنگل و حوالی جنگلهای خزر، مرال، شوکا همراه با پرندگان ارزشمند، همانند: قرقاول، کبوتر جنگلی، بلدرچین و ایبا و بسیاری از پرندگان دیگر یافت می‌شوند. در ارتفاعات: قوچ، میش و کل، در ارتفاعات و نقاط کم‌ارتفاع: آهو، پلنگ، گربه جنگلی، شغال، روباه، خرس قهوه‌ای و سمور، امکان زیستشان در جنگل و حوالی آن و ارتفاعات صخره‌ای میسر است. جنگلهای غرب کشور نیز، زیستگاه حیواناتی چون قوچ، کل، بز، خرس، گراز، پلنگ، گرگ و تعداد زیادی پستاندار و پرندگان کمیاب و زیبا می‌باشد

متأسفانه، جمعیت حیوانات جنگل به علت تغییرات ایجاد شده فاحشی در اکوسیستمهای فوق، و تغییر شرایط زیست محیطی حیوانات و شکار بی‌رویه آنها رو به کاهش نهاده است.

به تجربه ثابت شده است که با احیای محیط و کنترل شکار حیات وحش در جنگل، می‌توان به جمعیت مناسب وحوش توأم با ظرفیت جنگلها رسید و نهایتاً می‌توان از حیوانات شکاری به عنوان جلب توریسم و صدور پروانه شکار و مسائل جنبی آن در فصول مجاز، ضمن احیای حیات وحش جنگلها به منابع و درآمد حاصل از فروش پروانه شکار و صید و ارائه خدمات جنبی که توسط افراد بومی به طور مسلم انجام می‌شود، دست یافت.

منابع مورد استفاده

- ۱ - هانس فلوک: گیاهان دارویی - مترجم: محمدرضا توکلی صابر، دکتر صداقت چاپ چهارم ۱۳۶۸، تهران
 - ۲ - اسماعیل شیوعی: درمان گیاهی تهران، ۱۳۷۰
 - ۳ - مصطفی بهبهانی: معرفی پنج گیاه اقتصادی مرابع ایران تهران، ۱۳۶۰
 - ۴ - علی اصغر معصومی: گونه‌های ایران، مؤسسه تحقیقات جنگل و مرتع ۱۳۶۵
- I. Urusylva 165, vol. 42.1991